

बार्हस्पत्यो भरद्वाजः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

वृषा॒ मद॒ इन्द्रे॒ श्लोक॒ उक्था॒ सचा॒ सोमेषु॒ सुतपा॒ ऋजीषी॑।

अ॒र्च॒त्र्यो॒ म॒घवा॒ नृभ्य॒ उक्थै॒द्युक्षो॒ राजा॑ गिरामक्षितोतिः॥ ६.०२४.०१

सोमेषु- रसेषु निमित्तेषु। इन्द्रे- ईशनाधिदैवते सङ्गतः। उक्था- शस्त्रैः। सचा- सहितः। श्लोकः।

वृषा- वर्षकः। मदः- हर्षकरो भवति। सुतपाः- रसानुभवकरः। ऋजीषी- वृत्राणामपार्जकः।

उक्थैः- मन्त्रैः। अर्चत्र्यः- अर्चनीयः। नृभ्यः- मनुष्येभ्यः। मघवा- सम्पद्धान्। द्युक्षः-

द्युलोकनिवासी। गिराम्- वाचाम्। अक्षितोतिः- अक्षीणरक्षकः। राजा- स्वामीन्द्रो भवति॥१॥

ततु॑रिर्वी॒रो न॒र्यो॒ विचे॑ताः श्रो॒ता ह॒वँ गृ॑णत उ॒र्व्यू॑तिः।

वसुः॑ शंसौ॒ न॒रां का॒रुधा॑या वा॒जी स्तु॒तो वि॒दथे॑ दाति॒ वाज॑म्॥ ६.०२४.०२

ततुरिः- वृत्रहिंसकः। वीरः। नर्यः- नरहितकामः। विचेताः- विशेषचेतनः। गृणतः- स्तुवतः।

हवम्- आह्वानस्य। श्रोता। उर्व्यूतिः- विस्तृतरक्षकः। वसुः- शरण्यः। नराम्- नृभिः। शंसः-

प्रशंसनीयः। कारुधायाः- स्तोतृधारकः। वाजी- गतिमान्। विदथे- यज्ञे। स्तुतः। वाजम्-

सम्पदम्। दाति- ददाति॥२॥

अक्षो॑ न च॒क्र्योः॑ शूर॒ बृह॑न्म ते॒ म॒ह्ना रि॑रिचे॒ रोद॑स्योः।

वृक्ष॑स्य॒ नु ते॑ पुरु॒हूत॒ वया॒ व्यू॒क्ष्यो रुरु॑हुरिन्द्र॒ पूर्वीः॑॥ ६.०२४.०३

चक्रयोः- रथचक्रयोः। अक्षः। न- इव। शूर- समर्थः। बृहन्- महान्। ते- तव। मह्ना- महिमा।

रोदस्योः- द्यावापृथिवीभ्याम्। रिरिचे- अतिरिच्यते। पुरुहूत- बहुभिराहूत। इन्द्र। ते- तव।

ऊतयः- रक्षाः। पूर्वीः- प्राचीनाः। वृक्षस्य- तरोः। वयाः- शाखाः। इव। नु- क्षिप्रम्। वि रुरुहुः-

विशेषेण आरुरुहुः॥३॥

शचीवतस्ते पुरुशाक॒ शाका॒ गवामिव॒ स्तुतयः॒ संचरणीः॑।

वत्सानां॒ न तन्तयस्त॒ इन्द्र॒ दामन्वन्तो॒ अदामानः॑ सुदामन्॥ ६.०२४.०४

शचीवः- प्रज्ञावन्। पुरुशाक- बहुशक्तिमन्। ते- तव। शाकाः- शक्तयः। गवाम्- धेनूनाम्।
स्तुतयः- मार्गाः। इव। सञ्चरणीः- सञ्चरन्तो भवन्ति। सुदामन्- शोभनदान्। इन्द्र। वत्सानाम्-
शावानाम्। तन्तयः- रज्जवः। न- इव। ते- तव शक्तयः। दामन्वन्तः- बध्नन्त्यः। अदामानः-
अन्यैरबद्धा भवन्ति ॥४॥

अन्यद॒द्य कर्व॑रम॒न्यदु॒ श्वोऽस॑च्च॒ सन्मुहु॑राच॒क्रिन्द्रः॑।

मि॒त्रो नो॒ अत्र॒ वरु॑णश्च॒ पूषार्यो॑ व॒शस्य॑ पर्येतास्ति॥ ६.०२४.०५

अन्यत्- इतरम्। अद्य- अस्मिन् दिने। कर्वरम्- कर्माकरोत्। इन्द्रः। श्वः- आगामिदिने। अन्यत्
करिष्यति। सत्- सत्पोषणम्। असत्- असन्निग्रहं च। अथवा परमार्थम्। व्यवहारं च। आचक्रिः-
अकरोत्। अत्र। नः- अस्माकम्। वशस्य- कामयितव्यस्य फलस्य। मित्रः- स्नेहाधिदेवता।
वरुणः- ऋताधिदेवता। पूषा- पोषकः सूर्यः। अर्यः- औदार्याधिदेवता अर्यमा। पर्येता- परिगन्ता।
अस्ति- भवति ॥५॥

वि त्वदापो॒ न पर्व॑तस्य॒ पृष्ठादु॒क्थेभि॑रिन्द्रानयन्त॒ यज्ञैः॑।

तं त्वाभिः॒ सुष्टु॑तिभिर्वाजयन्त॒ आजिं॑ न जग्मुर्गिर्वाहो॒ अश्वाः॑ ॥ ६.०२४.०६

पर्वतस्य- मेघस्य गिरेर्वा। पृष्ठात्। आपः। न- इव। त्वत्- त्वत्तः। इन्द्र। उक्थेभिः- मन्त्रैः।
यज्ञैः- दानैः पूजाभिः सङ्गतिकरणैः। वि- विशेषेण। अनयन्त- सद्भावनानि प्रापयन्ति। तम्-
अमुम्। त्वा- त्वाम्। आभिः। सुष्टुतिभिः- शोभनस्तुतिभिः। वाजयन्तः- बलं कुर्वन्तः। गिर्वाहः-
हे वाग्भिर्वहनीयेन्द्र। अश्वाः- तुरगाः। आजिम्- युद्धम्। न- इव। जग्मुः- अभिजग्मुः ॥६॥

न यं ज॑रन्ति॒ शर॑दो॒ न मा॒सा न द्या॒व इन्द्र॑मवकर्शयन्ति।

वृ॒द्धस्य॑ चि॒द्वर्ध॑तामस्य॒ तनूः॒ स्तोमै॑भिरु॒क्थैश्च॑ श॒स्यमा॑ना ॥ ६.०२४.०७

यम् । शरदः मासाः द्यावः- कालावयवाः । न । जरन्ति- जीर्णं कुर्वन्ति । अवकर्शयन्ति- न काश्न्यं
गमयन्ति । वृद्धस्य- वर्धतः । अस्य- एतस्येन्द्रस्य । तनूः- देहः । स्तोमेभिः उक्थैश्च- मन्त्रैः ।
शस्यमाना- प्रशंस्यमानः । वर्धताम् ॥७॥

न वीळवे नमते न स्थिराय न शर्धते दस्युजूताय स्तवान् ।

अज्रा इन्द्रस्य गिरयश्चिद्वृषा गम्भीरे चिद्ववति गाधमस्मै ॥ ६.०२४.०८

स्तवान्- अस्माभिः स्तुत इन्द्रः । वीळवे- दृढाय । स्थिराय । शर्धते- बलिने । दस्युजूताय-
स्तेनप्रेरिताय । न । नमते- वशीभवति । इन्द्रस्य । ऋष्याः- महान्तः । गिरयः- पर्वता मेघा वा ।
अज्राः- क्षेपणीया भवन्ति । अस्मै- एतस्मा इन्द्राय । गम्भीरे- अगाधे । चित्- अपि । गाधम् ।
भवति ॥८॥

गम्भीरेण न उरुणामत्रिन्प्रेषो यन्धि सुतपावन्वाजान् ।

स्था ऊ षु ऊर्ध्व ऊती अरिषण्यन्नक्तोव्युष्टौ परितकम्यायाम् ॥ ६.०२४.०९

अमत्रिन्- बलिन् । सुतपावन्- रसानुभूतिकर । गम्भीरेण । न- सम्प्रति । उरुणा- विस्तृतेन
भावेन । इषः- सदिच्छाः । वाजान्- सद्गतीः । यन्धि- यच्छ । अक्तोव्युष्टौ- प्रभाते च ।
परितकम्यायाम्- रात्रौ च । अरिषण्यन्- अहिंसन् । सु- सुष्ठु । ऊर्ध्वः- उत्कृष्टः । स्थाः- भवसि ॥९॥

सचस्व नायमवसे अभीक इतो वा तमिन्द्र पाहि रिषः ।

अमा चैनमरण्ये पाहि रिषो मदेम शतहिमाः सुवीराः ॥ ६.०२४.१०

नायम्- नेतारम् । अभीके- युद्धे । अवसे- रक्षायै । सचस्व- सेवस्व । इतः- अस्मात् स्थानात् ।
रिषः- हिंसातः । तम् । इन्द्र । पाहि- रक्ष । अमा- गृहे । च । एनम्- एतम् । अरण्ये- वने च ।
पाहि- रक्ष । शतहिमाः- शतायुषः । सुवीराः- शोभनवीर्यवन्तः । मदेम- हृष्याम् ॥१०॥